

information at the expert criminologists and forensic experts disposal largely determines the successful process and completion of the study.

Reference and auxiliary accounts of the forensic registration system are means of solving various expert tasks, as they provide for the accumulation, processing, storage, search and rational use of auxiliary facilities and background information about them.

In today's conditions the study of counterfeit money executed on various multiplication machines is widespread in expert practice. The technique of manufacturing counterfeit money, securities is constantly being improved, all types of graphic arts printing are used, the paper pulp suspension is being improved, the technology of drawing watermarks is being mastered.

The use of natural collections along with other forms of reference and auxiliary accounts (automated information retrieval system (AIRS), reference literature) provides the solution of the following tasks, forensic-ballistic research: the definition of the system, the model of weapons; establishment of the manufacturer of weapons; definition of a weapon model for its individual details; identification of the type (type) of the cartridge on its external features; reconstruction of the elements of the cartridge (sleeve, projectile) of its type; determination of the kind of cartridge by elements (shell, cores, etc.); establishment of the company and the country of manufacture of the cartridge with marking on the sleeve and projectile; other tasks.

Keywords: natural collections, forensic reference collections, reference and accessory records, natural fund, information card, collection samples.

Козич І.В.

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЙ ФУНКЦІЙ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

УДК343.1

Змістове наповнення кримінально-правової політики відрізняється в залежності від різних підходів до її розуміння (директивного, функціонального чи комунікаційного). Наприклад, якщо при функціональному підході, витоки якого зустрічаються ще в працях Платона, мова йде про належний розподіл обов'язків і повноважень з метою забезпечення ефективності управління й цілісності суспільства як політичної спільноти (кримінально-правова політика як діяльність відповідних суб'єктів), то вже при комунікаційному підході, започаткованим Арістотелем, слід ве-

сти мову про всеохопленість політики як форми і результату людського спілкування, взаємодії людей, вирішення ними спільних справ, які набувають характеру державних (кримінально-правова політика як задоволення інтересів суспільства).

Кримінально-правова політика як підсистема політики в сфері боротьби зі злочинністю і, в кінцевому, складова державної правової політики забезпечує реалізацію певних функцій, які, вочевидь, будуть відрізнятися в залежності від вищенаведених підходів. Незважаючи на певні відмінності, в сучасній політологічній науці виділяють найбільш важливі функції політики, які варто простежити в контексті такої її складової, як кримінально-правова політика.

Інтегративна функція забезпечує єдність, цілісність і стабільність суспільства.

Управлінська і регулятивна функція полягає в тому, що Політика висловлює соціально значущі інтереси всіх верств суспільства шляхом визначення конкретних цілей і завдань відповідних органів.

Функція раціоналізації формує тактичні та стратегічні цілі розвитку суспільства, визначає ефективні методи їх здійснення.

Функція інновації полягає в реакції кримінально-правової політики на нові форми соціальної життєдіяльності з використанням відповідних динамічних методів і способів.

Функція мобілізації ресурсів забезпечує використання відповідних зусиль для вирішення покладених на досліджувану сферу політики завдань (і, відповідно, ефективності реалізації кримінально-правової політики).

Правозахисна функція спрямована на кримінально-правове забезпечення охорони прав і свобод членів людини. Однак, тут слід зауважити, що лише поєднання якісного законодавства і єдності застосування норми всіма суб'єктами та учасниками свідчить про ефективність кримінально-правової політики.

Функція політичної соціалізації «включає» людину, громадські організації в світ кримінально-правового регулювання та охорони, надаючи їм різноманітні можливості впливати на ре-

лізацію кримінально-правової політики в сфері протидії торгівлі людьми.

Кримінальний кодекс України, завдяки багаторічному «ямковому» ремонту, на сьогодні явно не відповідає сутності поняття «кодекс». Хоча б така його ознака, як внутрішня цілісність, повністю втратила своє змістове наповнення внаслідок необдуманих, несистемних, нерідко обумовлених політичною доцільністю¹, змін як до Загальної, так і до Особливої частини. В умовах реалізації кримінально-правової політики назріла нагальна потреба рекодифікації кримінального законодавства, у т.зв. оптимізації його положень.

Однак така рекодифікація неможлива без розробки загальної концепції, у якій були б відображені уніфіковані тенденції розвитку законодавства про кримінальну відповідальність.

1) назва наступного закону про кримінальну відповідальність

Як відомо існуюча назва галузі походить від латинського *crimen* – злочин. Поляки, чехи користуються для визначення цієї галузі терміном «карне право» (*pravo karne*). Якщо розглядати одне з основних призначень цієї галузі – карати за вчинений злочин, то цю назву можна було б визнати вдалою. Російськомовна назва – «уголовное право». Її походження також пов'язане з соціальним призначенням галузі – покаранням винних, які відповідали головою. Коріння назви проростають з найдревнішої пам'ятки східнослов'янського права – «Руської правди», яка і визначала такий вид відповідальності (головою). Виходячи з того, що цей правовий акт є джерельним і для українського права, М. Й. Коржанський висував пропозицію про зміну україномовної назви цієї галузі і перейменування її в «уголовне право» виходячи саме з цього [5]. Однак вбачається, що більш прийнятним все ж таки є термін «карне права» оскільки він: по-перше, найбільш пов'язаний із національно-мовними традиціями українського народу, по-друге, повно відображає основне соціальне покликання цієї галузі права – охороняти найважливіші суспільні цінності шляхом

1 Чим можна пояснити той факт, що для притягнення до кримінальної відповідальності за крадіжку необхідне викрадення майна на суму близько 200 грн., а за незаконну порубку лісу – заподіяння шкоди на суму близько 2 млн. грн.?

застосування до винних осіб специфічного види впливу – покарання основною метою якого є кара за вчинене діяння

Використання іншомовних слів, на мою думку, виправдане лише в тому випадку, коли український мовний арсенал не має змоги передати певне поняття чи явище. Незважаючи на модні тенденції називати сирник чізкейком, притримуюся позиції, що термін «карний» більш притаманний для назви майбутнього кодифікованого акту. Аргументи на користь того, що «карний» відображатиме каральну сутність, в той час як «кримінальний» у більшій мірі спрямований не на кару, а на визначення злочинності діянь, спростовуються практикою застосування «кримінального» кодексу в радянську епоху: назва в жодній мірі не заважала реалізовувати карально-репресивну політику тоталітарної держави. В той же час, скільки ми б не говорили про «відновлюючу», ресоціалізаційну роль сучасного кримінального законодавства, кара в будь-якому випадку буде входити у мету застосування примусових заходів у відповідь на вчинення кримінального правопорушення.

2) загальні принципи побудови наступного закону про кримінальну відповідальність;

Відмова від заідеологізованого поняття «суспільна небезпека»; уніфікація однакових за своєю сутністю діянь (приміром вилучення -надцяти крадіжок, що відрізняються виключно предметом); використання об'єкту кримінального правопорушення тільки з метою впорядкування правопорушень. З останньої тези випливає, на перший погляд, доволі крамольна пропозиція: вилучити об'єкт злочину з структури складу злочину (у світовій практиці, крім пострадянських держав, поняття об'єкту злочину відсутнє як складова *corpus delicti*) і ліквідувати т.зв. багатооб'єктні діяння. Приміром, за хуліганство, поєднане з опором, особа нестиме відповідальність за сукупністю двох діянь, передбачених різними нормами: хуліганство + опір. Така «однооб'єктна» (термін умовний, оскільки пропонується вилучення об'єкта з структури складу злочину) побудова норм зніме чимало питань кваліфікації, особливо стосовно конкуренції норм, і сприятиме однаковому застосуванню карного законодавства.

Крім того, треба уникати надмірної деталізації норм, яка викликає необхідність постійних змін, доповнень і уточнень. Зокрема, в кримінальному законодавстві однієї з держав Європи існує єдина екологічна норма: порушення норм екологічного законодавства, що спричинило заподіяння шкоди навколишньому середовищу чи життю або здоров'ю людей або створило реальну загрозу такого заподіяння. Цікава практика, чи не так? Жодних подальших змін в карний кодекс, достатньо тільки визначити розмір шкоди (щодо шкоди див. п.4) і маємо уніфіковану норму, яка характеризуватиметься стабільністю і ефективністю. Не має значення, чи це лісові ресурси, чи водні, чи земельні тощо – будь-яке заподіяння шкоди (певного визначеного розміру) довікля тягне застосування цієї норми карного кодексу.

3) коло джерел кримінального права: монізм, дуалізм чи плюралізм; переваги та недоліки кожного з варіантів. Чи потрібен окремий закон (кодекс), який містив би і матеріально-правові, й процесуально-правові приписи про відповідальність за проступки?

Плюралізм. Однак виключно на рівні закону. Не можуть підзаконні акти вирішувати питання про зміст і обсяг питань, що впливають на кваліфікацію діяння як злочину. Крім того, треба повернутися обличчям до судової правотворчості і визначити вимоги до судового прецеденту як джерела права. Мав змогу спілкуватися з величезною кількістю практичних працівників, які категорично проти прецеденту. Однак, коли заходить мова про конкретне правопорушення, відповідь у всіх приблизно однакова: та поглянь в судову практику, чого ти мордуєшся?

Поєднання матеріальних і процесуальних норм в одному акті є близьким до ідеалу, однак на сьогодні відсутнє серйозне теоретико-ідеологічне підґрунтя руйнування існуючої системи матеріальних і процесуальних галузей. В майбутньому – чому б ні?

4) кримінальне правопорушення як підстава кримінальної відповідальності: його поняття та види? Чи потрібна спеціалізація суддів (або, наприклад, запровадження інституту мирових суддів) для розгляду проступків?

Виходячи з того, що адміністративні і кримінальні правопорушення в своїй більшості мають однакову правову природу, пропонується ліквідувати адміністративні правопорушення та об'єднати їх в межах єдиного кримінального кодексу (чи, як доволі вдало пропонують фахівці Львівського форуму кримінальної юстиції – Кодексу публічних правопорушень).

Критерієм їх розмежування повинна стати т.зв. матриця шкоди: до певного рівня – провини (колишні адмінправопорушення), при більшому розмірі заподіяної шкоди – кримінальні проступки, при найбільшому – злочини. Процедурно: контролюючі органи (чи спеціально уповноважений орган, створений в межах адміністративно-територіальної одиниці) розглядають і «карають» провини, мирові судді – кримінальні проступки, загальні суди – злочини.

5) суб'єкт, який підлягає кримінальній відповідальності: лише фізична, чи також і юридична особа?

Фізична особа. Відповідальність юридичної особи повинна існувати в межах застосування принципу ототожнення (ідентифікації) без встановлення вини юридичної особи. Тобто, діяльність уповноважених суб'єктів ототожнюється з діяльністю юридичної особи – маємо типовий приклад «квазі-відповідальності». Однак непрацюючу дискреційну норму щодо юридичних осіб, а саме: заходи «можуть бути» застосовані, слід замінити на обов'язковість їх застосування при вчиненні конкретних діянь.

Можна також визначати юридичну суб'єктом злочину, однак тоді окремо слід вирішувати питання про зміст і наповнення поняття «вина».

6) покарання, його види та система покарань;

Конкретні санкції у нормах слід формулювати у вигляді абсолютних визначених штрафних одиниць (наприклад – 1000 ш.о.) – тим самим здійснити законодавчу диференціацію кримінальної відповідальності. Далі суд при розгляді конкретного діяння здійснює індивідуалізацію відповідальності (рухаючи санкцію вправо-вліво по шкалі штрафних одиниць, враховуючи при цьому пом'якшуючі чи обтяжуючі обставини, особу винного і т.д.) і призначає остаточне покарання – наприклад, 850 ш.о. А в Загаль-

ній частині вказана шкала покарань: наприклад, 10 ш.о. дорівнює 1 день позбавлення волі, чи 2 дні обмеження волі і т.д. Суд на основі цього призначає конкретний вид і розмір покарання.

7) інші заходи кримінально-правового характеру, їх види та принципи відмінності від покарання;

Підтримується пропозиція щодо загальної назви «карні заходи», з розподілом на покарання, заходи безпеки, заходи щодо юридичних осіб. Система стягнень для провин та проступків вимагає окремого дослідження. При її розробці треба враховувати розмір заподіяної шкоди, а також процедурні моменти.

Принципи криміналізації/декриміналізації, пеналізації/депеналізації не повинні міститися в кримінальному кодексі. Вони повинні бути прийняті і узгоджені на рівні розробки Концепції реформування законодавства про кримінальну відповідальність.

Безумовно, це лише точкові приклади відображення багатоплановості оптимізації кримінального законодавства в контексті реалізації функцій кримінально-правової політики. Але вже їх достатньо для того, щоб зробити висновок про необхідність глибоких теоретичних напрацювань щодо функцій, методів, способів і завдань кримінально-правової політики з метою отримання реальних ефективних її результатів.

Козич І.В. Оптимізація законодавства про кримінальну відповідальність в контексті реалізації функцій кримінально-правової політики

Кримінально-правова політика як підсистема політики в сфері боротьби зі злочинністю і, в кінцевому, складова державної правової політики забезпечує реалізацію певних функцій, які, вочевидь, будуть відрізнятися в залежності від вищенаведених підходів. Незважаючи на певні відмінності, в сучасній політологічній науці виділяють найбільш важливі функції політики, які варто простежити в контексті такої її складової, як кримінально-правова політика.

Автор виділяє наступні функції кримінально-правової політики: 1) інтегративна; 2) управлінська і регулятивна; 3) раціоналізація; 4) інновації 5) мобілізації ресурсів; 6) правозахисна функція; 7) політичної соціалізації.

В кінцевому робиться висновок про необхідність глибоких теоретичних напрацювань щодо функцій, методів, способів і завдань кримінально-правової політики з метою отримання реальних ефективних її результатів.

Ключові слова: кримінально-правова політика, функції кримінально-правової політики, оптимізація кримінального законодавства.

Kozych I.V. Optimization of criminal legislation in the context of the implementation of criminal policy functions

Criminal policy, as a subsystem of crime policy and, ultimately, a component of state legal policy, provides certain functions that will obviously differ depending on the approaches outlined above. In spite of some differences, in modern political science, the most important functions of politics are distinguished, which should be traced in the context of such a component as criminal law.

The author distinguishes the following functions of criminal policy: 1) integrative; 2) managerial and regulatory; 3) rationalization; 4) innovation 5) resource mobilization; 6) human rights function; 7) political socialization.

Ultimately, it is concluded that there is a need for deep theoretical knowledge of the functions, methods, methods and tasks of criminal policy in order to obtain real effective results.

Keywords: criminal policy, functions of criminal policy, optimization of criminal law.

Медицький І. Б.

СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ «ЦІНИ» ЗЛОЧИННОСТІ У КРИМІНОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

УДК 343.9

Постановка проблеми. Сучасний рівень кримінологічної теорії у частині наслідків злочинності (їх обсягу, структури, методології та методик пізнання, механізмів виникнення та розвитку і ін.) не відповідає суспільній значущості проблеми та пов'язаним з нею практичним потребам. Хоча останнім часом, як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, усе частіше звертаються у своїх пошуках до цієї фундаментальної проблеми кримінологічної науки¹. Безсумнівно, що розробка конкретних методик визначення ціни злочинності передбачає, у тому числі, вирішення питання класифікації утворюючих її компонентів. Одразу слід зауважити, що автор підтримує позицію використання у кримінологічному обігові (у якості родового – І.М.) поняття «наслідки злочинності», адже про її «ціну» навряд чи підставно буде говорити, оцінюючи втрати

1 У даній статті терміни «наслідки» та «ціна» злочинності будуть вживатися у якості слів-синонімів, притому, що дані поняття не співпадають за своїм кримінологічним наповненням. Однак це є предметом окремого обґрунтування позиції.